

Marjukka Muurman

Kasvattajien toteuttama ympäristökasvatus päiväkodissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

Kevät 2016

Tekijä Otsikko	Marjukka Muurman Kasvattajien toteuttama ympäristökasvatus päiväkodissa
Sivumäärä Aika	30 sivua + 1 liite Kevät 2016
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalia
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalia
Ohjaajat	lehtori Anna-Riitta Mäkitalo lehtori Salla Nevanen
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kasvattajat toteuttavat ympäristökasvatusta 3-5 -vuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita kasvattajat mahdollisesti kohtaavat ympäristökasvatuksen toteuttamisessa ja millaiseksi he kokevat ympäristökasvatukseen liittyvän osaamisensa. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu ympäristökasvatuksen historiasta, periaatteista ja käytännön sovelluksista. Lisäksi opinnäytetyössä esitellään Joy A. Palmerin ympäristökasvatusta jäsentävä puumalli. Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla neljää Hyvinkään kaupungilla työskentelevää kasvattajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Aineisto analysoitiin luokittelemalla sitä haastatteluissa käytettyjen teemojen avulla.</p> <p>Tulokset osoittavat, että haastatellut kasvattajat järjestivät ryhmilleen toimintaa ympäristössä, opettivat lapsille ympäristöstä ja opettelivat lasten kanssa toimimaan ympäristön puolesta. Kasvattajat eivät kokeneet kohtaavansa tällä hetkellä työympäristössään suuria haasteita ympäristökasvatuksen järjestämisessä. He toivat esiin, että haasteet johtuvat yleensä kasvattajien omasta asenteesta. Ainoastaan yksi kasvattaja kertoi, että hänen koulutukseensa oli sisältynyt ympäristökasvatukseen liittyviä teemoja. Muut kasvattajat kokivat, ettei ympäristökasvatusta oltu käsitelty heidän opinnoissaan. Kolme kasvattajista osallistuisi mielellään ympäristökasvatukseen liittyvään lisäkoulutukseen.</p> <p>Tulosten perusteella haastatellut kasvattajat toteuttavat ryhmissään monipuolista ja säännöllistä ympäristökasvatusta. Vastuu ympäristökasvatukseen liittyvän osaamisen kartuttamisesta vaikuttaa olleen ainakin aiemmin kasvattajien omalla vastuulla, sillä haastatellut kasvattajat eivät ole saaneet siihen juurikaan eväitä koulutuksestaan. Työnantaja voi tukea kasvattajien osaamisen karttumista mahdollistamalla ympäristökasvatuksen sisältöjä käsitteleviin lisäkoulutuksiin osallistumisen.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, päivähoito, ympäristökasvatus

Author Title	Marjukka Muurman Environmental Education Implemented by the Educators in Kindergarten
Number of Pages Date	30 pages + 1 appendix Spring 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Saila Nevanen, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to find out how educators implement environmental education in day care with 3-5 -year old children. The aim was also to find out what kind of challenges educators might encounter while implementing environmental education and how they experience their own competence in environmental education. This thesis was carried out in co-operation with the early childhood education of the City of Hyvinkää.</p> <p>The theoretical frame of this thesis consists of the history, principles and applications of environmental education. In addition, this thesis also represents Joy A. Palmers's model of environmental education. Data for this thesis was gathered by interviewing four educators who work for the City of Hyvinkää. The interviews were carried out as theme interviews. The collected data was analyzed by categorizing it by themes.</p> <p>The results showed that the interviewed educators organize activities in the environment, teach about the environment and learn with the kids how to act for the environment. Educators did not face any major obstacles in their work environment that would prevent them from implementing environmental education. They felt that the obstacles were usually due to educators' own attitudes towards environmental education. Only one of the educators reported that her education had included some elements of environmental education, but the rest felt that their studies did not include environmental education. Three of the educators would be interested in participating in additional training about environmental education.</p> <p>The results lead to the conclusion that the interviewed educators regularly implement wide-ranging environmental education for their groups. It seems that educators have been responsible for their own competence in environmental education, because their studies did not include environmental studies. The employer could support educators by enabling participation in additional training about environmental education.</p>	
Keywords	early childhood education, day care, environmental education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ympäristökasvatus vai kestävä kehityksen kasvatus	3
3	Ympäristökasvatuksen historiaa	5
4	Ympäristökasvatus Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksessa	7
5	Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa	8
5.1	Fyysisen ympäristön merkitys lapsen kehitykselle	9
5.2	Ympäristökasvatusmenetelmiä	10
5.3	Palmerin puumalli	11
6	Opinnäytetyön toteutus	15
6.1	Tutkimuskysymys	15
6.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	15
6.3	Haastattelujen toteutus	16
6.4	Tutkimusaineiston analysointi	17
7	Tulokset	18
7.1	Ympäristökasvatuksen järjestäminen päiväkotiryhmissä	18
7.2	Haasteet ja osaaminen ympäristökasvatuksen järjestämisessä	21
8	Johtopäätökset	24
9	Pohdinta	26
	Lähteet	29
	Liitteet	
	Liite 1. Haastatteluteemat	

1 Johdanto

Teollistumisen myötä ihminen on koko ajan enenevissä määrin rasittanut luonnon kestävyttä kuluttamalla energiaa, käyttämällä luonnonvaroja ja saastuttamalla. Jos jatkamme samaa tahtia, vuonna 2020 tarvittaisiin 1,7 maapalloa, jotta luonnon varat riittäisivät. Tätä kehitystä on vaikea pysäyttää väestönkasvun ja lisääntyvien kulutustottumusten vuoksi. (YK-liitto n.d.)

Perustuslain mukaan vastuu ympäristöstä ja luonnon monimuotoisuudesta kuuluu kaikille kansalaisille. Julkinen valta on vastuussa terveellisen ympäristön turvaamisesta ja vaikutusmahdollisuuksien takaamisesta kansalaisten elinympäristöä koskevassa päätöksenteossa. (Suomen perustuslaki 731/1999 20§.) Ympäristökasvatus nähdään yhtenä tärkeänä keinona ympäristön turmeltumisen estämisessä ja vastuulliseen kansalaisuuteen kasvamisessa. Varhaislapsuus on niin ympäristökasvatuksen kuin muidenkin asioiden oppimisen kannalta tärkeää aikaa myöhemmän elämän kannalta. Tämän vuoksi ympäristökasvatus on tarkoituksenmukaista aloittaa jo varhaiskasvatuksen ympäristöissä. (Raittila 2011.)

Opinnäytetyötäni varten olen haastatellut Hyvinkään kaupungilla lastentarhanopettajina työskenteleviä kasvattajia. Halusin selvittää, miten he toteuttavat ympäristökasvatusta omissa päiväkotiryhmissään. Lisäksi tavoitteenani oli selvittää, millaisia haasteita kasvattajat mahdollisesti kohtaavat ympäristökasvatuksen toteuttamisessa ja millaiseksi he kokevat ympäristökasvatukseen liittyvän osaamisensa.

Ympäristökasvatuksen järjestämisen tueksi on ilmestynyt kiitettävästi teoksia, kuten Minna Parikka-Nihdin (2011) *Pieniä puroja – Kasvua kohti kestävä kehitys* ja Hanna Cantellin (2004) toimittama *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Myös Metropolia Ammattikorkeakoulusta on vuonna 2014 valmistunut Reetta Hömmön ja Teresa Salmen opinnäytetyö *Päiväkodin ekokasvatuksella kohti kestävämpää tulevaisuutta*. Ympäristökasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatusympäristössä ei kuitenkaan juuri löydy tutkimusta.

Opinnäytetyön tulokset antavat Hyvinkään varhaiskasvatukselle esimerkkejä siitä, miten heillä päiväkotien lapsiryhmissä toteutetaan ympäristökasvatusta. Lisäksi he voivat hyödyntää koulutuksien ja henkilöstön ohjauksen suunnittelussa kasvattajien ajatuksia

haasteista ja omasta osaamisestaan ympäristökasvatuksen järjestämisessä. Opiskelijoille ja kasvattajille tulokset voivat tarjota ideoita ympäristökasvatuksen järjestämiseen omassa työssään.

Seuraavaksi määrittelen, mitä tarkoitan opinnäytetyössäni käsitteellä ympäristökasvatus. Sitten esittelen lyhyesti ympäristökasvatuksen historiaa 1960-luvulta nykypäivään sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti. Lisäksi käsittelen ympäristökasvatusta erityisesti varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Esittelen Palmerin puumallin, jota käytän tutkimusaineistoni analysoinnissa. Opinnäytetyön toteutus -luvussa esittelen tutkimuskysymykset ja menetelmälliset valintani sekä kuvaan haastattelujen toteuttamista ja tutkimusaineiston analysointia. Lopuksi esitän opinnäytetyöni tulokset ja johtopäätökset sekä pohdin opinnäytetyön toteutusta ja tuloksia.

2 Ympäristökasvatus vai kestävän kehityksen kasvatus

Tässä kappaleessa määrittelen, mitä tarkoitan opinnäytetyössäni ympäristökasvatus - käsitteellä. Pohdin käsitteitä erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lisäksi verrataan ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen käsitteitä ja pyrin perustelemaan, miksi valitsin opinnäytetyöhöni keskeiseksi käsitteeksi nimenomaan ympäristökasvatuksen.

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan kaikilla koulutusasteilla tapahtuvaa elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä sekä omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä. Ympäristökasvatusta ei lähestytä ainoastaan yhdestä tieteen alasta vaan lähestymistapa on poikkitieteellinen. (Wolff 2004.) Ympäristökasvatuksen ongelmana on joskus pidetty sitä, että sen katsotaan tarkoittavan ainoastaan luontoon liittyvää kasvatusta. Luonnonympäristön lisäksi ympäristökasvatus pitää sisällään kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen, esteettisen ja eettisen ympäristön. (Cantell 2004.)

Luonnonympäristön lisäksi kaupunkikokemukset, kaupunkiympäristöön liittyvä tieto ja elämäntapaan liittyvät pohdinnat ovat ympäristökasvatuksen osa-alueita. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on ympäristövastuullisten kansalaisten kasvattaminen. Tähän tavoitteeseen pyritään varhaiskasvatuksessa jokapäiväisillä arkisilla keinoilla, sillä ympäristövastuullisessa elämäntavassa on pitkälti kyse arjessa tehdyistä valinnoista. (Raittila 2011.)

Parikka-Nihti ja Suomela (2014) määrittelevät kirjassaan ympäristökasvatuksen kasvatuksiksi, jonka tavoitteita ovat ympäristömyönteisten asenteiden lisääminen sekä ihmisten kasvattaminen tiedostamaan riippuvuutensa ympäristöstä. Omat kokemuksemme ympäristöstä sekä sosiaalisen ympäristömme välittämät merkitykset rakentavat henkilökohtaista ympäristösuhdettamme. Ympäristökasvatusta suunniteltaessa on hyvä huomioida henkilökohtaisen suhteen rakentamisen merkitys. Mikäli ympäristöä lähestytään ainoastaan luonnontieteiden näkökulmasta, voi luontosuhde jäädä etäiseksi. Tämä voi johtaa välinpitämättömyyteen.

Ympäristökasvatuksen lisäksi toinen tässä yhteydessä paljon käytetty termi on kestävän kehityksen kasvatus. Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuuksia omien tarpeidensa tyydyttämiseen (Our common future 1987). Kestävä kehitys voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, joita ovat ekologinen ulottuvuus, taloudellinen ulottuvuus, sosiaalinen ulottuvuus ja kulttuurinen ulottuvuus (Parikka-Nihti 2011).

Molemmille käsitteille löytyy oma kannattajakuntansa. Käsitteiden ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus voidaan ajatella olevan synonyymejä, mutta niiden välillä on kuitenkin painotusero. Ympäristökasvatus -käsitteen nähdään korostavan liiaksi ainoastaan ekologista kestävyyttä. Toisia taas häiritsee kestävän kehityksen kasvatus käsitteessä, että se saa kasvatuksen supistumaan välineeksi, jonka on tarkoitus palvella kestävää kehitystä. (Wolff 2004.)

Sen lisäksi, että ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen kasvatuksen on katsottu olevan synonyymejä keskenään, on niillä nähty olevan myös muunlaisia suhteita. Kestävää kehitystä voidaan käsitellä osana ympäristökasvatusta tai toisinpäin ympäristökasvatus voidaan nähdä osana kestävän kehityksen kasvatusta. Yhden näkemyksen mukaan ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus ovat eri asioita. Ne on nähty myös osittain samoja tavoitteita ja sisältöjä omaavina, mutta kuitenkin erillisinä. On olemassa myös käsitys, jonka mukaan kestävän kehityksen kasvatus on seuraava vaihe ympäristökasvatuksen kehityksessä. Tutkijoilla ei ole yhteistä käsitystä käsitteistä ja niiden suhteesta, joten kukin on käyttänyt käsitteitä omalla tavallaan. (Tani ym. 2007.)

Valitsin käyttäväni opinnäytetyössäni käsitettä ympäristökasvatus, sillä haluan tutkimuksessani korostaa erityisesti ekologiseen kehitykseen liittyvää ympäristökasvatusta päiväkodeissa. Kestävän kehityksen kasvatus -käsitteen käyttäminen velvoittaisi minua tutustumaan opinnäytetyössäni enemmän myös kestävän kehityksen muihin ulottuvuuksiin: taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävään kehitykseen. Lisäksi, kuten Tani ym. (2007) artikkelissaan tuovat esiin, kestävä kehitys -käsitteenä arvottaa luontoa sen ihmisille tuoman hyödyn mukaan. Lisäksi käsite sisältää ajatuksen jatkuvasta kasvusta, joka on ristiriidassa ympäristökasvatukseen liitettyjen arvojen kanssa.

3 Ympäristökasvatuksen historiaa

UNESCON vuonna 1997 julkaistussa raportissa Education for a Sustainable Development todetaan koulutuksen olevan ihmiskunnan paras toivo ja tehokkain tapa saavuttaa kestävä kehitys. Ympäristökasvatus on hyvä aloittaa jo varhaislapsuudessa, sillä silloin omaksutuilla arvoilla, asenteilla, käyttäytymismalleilla ja taidoilla voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia kauas tulevaisuuteen. (Pramling Samuelsson & Kaga 2008.) Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatus on saanut hyvin vähän huomiota niin Suomessa kuin ulkomailla, vaikka varhaislapsuuden tiedetään olevan tässäkin asiassa ensiarvoisen tärkeä myöhemmän elämän kannalta (Raittila 2011).

Ympäristökasvatuksen juuret ajoittuvat 1960-luvun lopulle. Silloin järjestettiin monia ympäristökonferensseja ja ryhdyttiin korostamaan ympäristökasvatuksen merkitystä maailmanlaajuisen kestävä kehityksen edistämiseksi. 70-luvulla ympäristökasvatuksen edistämistä jatkettiin ympäristöjärjestöjen ja valtioiden yhteistyönä erilaisissa konferensseissa. Tsibilissä vuonna 1977 hyväksyttiin ympäristökasvatuksen päätavoitteet: 1. Kasvattaa selvään tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan kaupunki- ja maalaisympäristössä. 2. Mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden, sitoutumisen ja taitojen saaminen, joita tarvitaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen. 3. Luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja. Nämä tavoitteet ovat pitkään näyttäneet suuntaa ympäristökasvatukselle ympäri maailmaa. (Wolff 2004.)

1980-luvulla ympäristökasvatukseen tulivat ympäristönsuojelluksen näkökulman rinnalle laajemmat kestävä kehityksen teemat ja kansainväliset pyrkimykset (Wolff 2004). YK:n vuonna 1983 asettaman Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti viestitti kaikkien ihmisten olevan henkilökohtaisesti vastuussa elämänlaadusta ja ympäristön tilasta. Raportissa määritellään, että koulutuksen tulee olla laadukasta, jotta ihmiset oppivat hahmottamaan vuorovaikutuksen luonnonvarojen ja ihmisen voimavarojen sekä kehityksen ja ympäristön välillä. Lisäksi raportissa katsotaan, että ympäristökasvatus tulisi sisällyttää kaikkiin oppiaineisiin. (Our Common Future 1987.)

Ympäristökysymysten kansainvälinen käsittely jatkui vuonna 1992 Rio de Janeirossa. Siellä sovittiin kestävä kehityksen periaatteista, jotka julkaistiin toimintaohjelma Agenda

21:ssä. Koulutus nostettiin konferenssissa esiin tärkeänä keinona parantaa väestön kykyä ymmärtää ympäristö- ja kehityskysymyksiä. Suomessa ympäristökasvatusta on kehitetty erityisesti 1980-1990 -lukujen taitteessa. Vuonna 1991 valmistui Suomen kansallinen ympäristökasvatuksen strategia. Strategia on näyttänyt suuntaa Suomalaiselle ympäristökasvatukselle, mutta valitettavasti monet ehdotuksista ovat edelleen toteuttamatta. (Wolff 2004.) 1990-luvulla perustettiin myös Suomen ympäristökasvatuksen seura (SYKSE), joka on tuonut Suomeen esimerkiksi päiväkotien, koulujen ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden kestävän kehityksen Vihreä lippu -ohjelman (Suomen ympäristökasvatuksen seura ry n.d.)

Vuonna 2002 kokoonnuttiin Johannesburgissa kestävän kehityksen huippukokoukseen. Siellä todettiin monien Agenda 21 -ohjelman tavoitteiden jääneen toteutumatta. Kokouksessa tehtiin ehdotus YK:n kestävän kehityksen kasvatuksen vuosikymmenestä vuosille 2005-2014. (Wolff 2004.) Kestävän kehityksen kasvatuksen vuosikymmenen tavoitteena on saada kestävä kehitys osaksi kansallisia opetussuunnitelmia koko koulutusjärjestelmässä (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.). Suomessa Lastentarhanopettajaliitto valitsi vuosien 2010-2014 teemaksi kestävän kehityksen. Samalla liitto painotti kestävän kehityksen olevan osa kaikkea arkipäivän kasvatusta ja opetustyötä. (Raittila 2011.)

4 Ympäristökasvatus Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksessa

Hyvinkään kaupunki valikoitui opinnäytetyöhöni yhteistyökumppaniksi heidän mielenkiintonsa vuoksi. Hyvinkäällä katsottiin, että ympäristökasvatusaiheiselle opinnäytetyölle löytyy paikka heidän organisaatiossaan. Kunnallisiin varhaiskasvatuspalveluihin kuuluu Hyvinkäällä avoimet varhaiskasvatuspalvelut, päivähoito, perhepäivähoito, esiopetus, koululaisten iltapäivähoito sekä erilaiset lapsen tarvitsemat tukipalvelut. Hyvinkäällä toimii 15 päivähoiton yksikköä eripuolilla kaupunkia. (Hyvinkään kaupunki n.d.)

Hyvinkään kaupungin VASU (2015) eli varhaiskasvatussuunnitelma on vahvistettu perusturvalautakunnassa vuonna 2006 ja sitä on tarkistettu vuonna 2015 (Hyvinkään kaupunki n.d.). Ympäristökasvatus on liitetty osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa (Härkönen 2016). Varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään ympäristökasvatukseen sisältyviä teemoja erityisesti luonnontieteellisen orientaation kohdalla. Luonnon ja metsän todetaan tarjoavan lapselle oivallisen oppimis- ja leikkiympäristön ja luonnon ilmiöihin kerrotaan syvennyttävän eri vuodenaikoina havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla. Luonnontieteellisen orientaation tavoitteiksi mainitaan varhaiskasvatussuunnitelmassa muun muassa, että lapsi oppii kunnioittamaan, arvostamaan ja säästämään luontoa sekä luonnossa liikkumalla huomaamaan luonnon rauhan, kauneuden ja monimuotoisuuden. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman arvoja käsittelevässä kappaleessa todetaan, että Hyvinkään varhaiskasvatus toimii arvojensa pohjalta siten, että lapsi haluaa huolehtia ympäristöstään.

Hyvinkään kaupungilla on nimetty vuodesta 1997 asti lastentarhanopettaja, jonka vastuulla ovat varhaiskasvatuksen ympäristöasiat. Tämän varhaiskasvatuksen ympäristövastaavan tehtävänä on tällä hetkellä toimia varhaiskasvatuksen edustajana Hyvinkään kaupungin ympäristöhallintaryhmässä ja tiedottaa siellä esille nousevista asioista varhaiskasvatuspäällikköä sekä jokaisessa yksikössä valittua ympäristöyhteyshenkilöä. Lisäksi hänen tehtävänä on innostaa ja motivoida varhaiskasvatuksen henkilöstöä ympäristöasioissa. (Härkönen 2016.)

5 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Lainsäädäntö ohjaa Suomessa varhaiskasvatuksen järjestämistä. Laki lasten päivähoidosta (1973/36) määrittää lähinnä päivähoidon eri muotoja ja järjestämiseen liittyviä seikkoja. Laissa sivutaan kuitenkin myös varhaiskasvatuksen opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita seuraavasti: ”Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen.” Tämä tavoite sopii hyvin yhteen aiemmin esittelemäni ympäristökasvatuksen tavoitteen kanssa.

Raija Raittila (2011) pitää ympäristökasvatuksen näkökulmasta kummallisena, että kummassakaan suomalaisen varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta säätelevässä asiakirjassa, joita ovat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005), ei mainita suoraan ympäristökasvatusta tai kestävästä kehitystä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sivutaan ympäristökasvatusta ainoastaan luonnontieteellisen orientaation kohdalla, jossa painotetaan elollisen luonnon ilmiöihin tutustumista.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita on päivitetty 2014 ja silloin ympäristökasvatus on nostettu esiin yhtenä opetettavana osa-alueena. Varhaiskasvatuksen perusteita sen sijaan ei ole vielä päivitetty. Uusia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita valmistellaan tällä hetkellä Opetushallituksessa. Perusteet on tarkoitus saada valmiiksi lokakuussa 2016 ja ottaa kunnissa käyttöön elokuun alusta 2017. (Opetushallitus 2015.) Esiopetussuunnitelman perusteissa todetaan, että tarkoituksena on vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta. Perusteissa sanotaan myös, että lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Ympäristöstä voidaan tehdä havaintoja, saada kokemuksia ja kerätä tietoa. Lapsia halutaan ohjata huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa ovat päivittäisiä pieniä tekoja, lapsen kuulemista, ajattelun ja taitojen kehittymistä sekä oppimisympäristön laajentamista. Se voi olla lisäksi myös yhteisiä tapahtumia ja tempauksia ympäristöön ja

luontoon liittyvien teemojen esiin nostamiseksi ja uusien ajatusten synnyttämiseksi. (Parikka-Nihti 2011.) Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen tavoitteisiin pyritään toimimalla arjessa lasten jokapäiväiseen elämään kuuluvissa tilanteissa (Raittila 2011).

Päiväkodin ympäristökasvatuksessa voi ottaa hyödyn irti lähistön metsistä ja viheralueista. Monipuolisiin ympäristöihin tutustuminen antaa lapsille uusia virikkeitä ja tukee lasten kehitystä. Luonnon materiaaleilla leikkiminen, rakentelu ja luonnon ilmiöiden tarkkailu kehittävät lasten mielikuvitusta ja tuovat monipuolisuutta leikkeihin. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.)

Lasten kasvamiseen ympäristövastuulliseksi kansalaiseksi vaikuttavat henkilökohtaiset positiiviset ympäristökokemukset sekä sosiaalisen ympäristön antamat merkitykset. Lapsen on tärkeää saada kokea oma toimintansa merkitykselliseksi, sillä ympäristövastuullisuus edellyttää ymmärrystä ympäristöstä huolehtimisen kuulumisesta meille jokaiselle. Varhaiskasvatuksessa kasvattaja voi ottaa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun ja pitää huolta siitä, että lasten mielipiteet, havainnot ja aloitteet tulevat huomioiduiksi. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) on määritelty lapselle ominaiset tavat toimia. Näitä ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Lapset ilmentävät ajatteluaan ja tunteitaan toimiessaan itselleen mielekkäällä tavalla. Lisäksi lapselle ominaisten tapojen ottaminen huomioon toiminnan suunnittelussa vahvistavat lapsen hyvinvointia ja käsitystä itsestään sekä lisäävät tämän osallistumismahdollisuuksia. Myös ympäristökasvatuksen suunnittelussa on tarpeen ottaa huomioon lapselle ominaiset tavat toimia.

5.1 Fyysisen ympäristön merkitys lapsen kehitykselle

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan fyysiseen oppimisympäristöön varhaiskasvatuksessa kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Oppimisympäristön tulisi olla monipuolinen ja herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua ja uteliaisuutta sekä kannustaa lasta tutkimaan, liikkumaan, leikkimään, toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Päiväkodin sisä- ja ulkotilojen lisäksi leikkiympäristöä tulisi laajentaa mahdollisuuksien mukaan myös lähiympäristöön ja luontoon.

Suomessa suurin osa lapsista asuu nykyään kaupungeissa tai taajamissa. Kaupunkirakentamisessa monipuoliset ja muokattavissa olevat leikkipaikat ovat jääneet vähäisiksi. Suurissa kaupungeissa monilta lapsilta saattaa puuttua mahdollisuus leikkiä luonnonmukaisessa ympäristössä. Tähän voivat olla syynä tiiviin rakentamisen lisäksi liikenteen vilkastuminen ja aikuisten ympäristöön liittyvät pelot. Lasten motoriset taidot saattavat kaventua, kun leikkiympäristönä on ainoastaan valmiiksi rakennettuja leikkipaikkoja. Rakennetuilta leikkipaikoilta puuttuvat usein rakenteluun sopivat materiaalit, kuten kivet, kepit ja savi, jotka mahdollistavat lasten mielikuvituksen käytön. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.)

Lasten oppimisympäristön monipuolistamiseksi on kannatettavaa siirtyä säännöllisesti päiväkodin tiloista lähiympäristöön ja luontoon. Monipuoliset fyysiset ympäristöt tarjoavat haasteita lasten motoriselle kehitykselle. Juurakossa kävely ja suuren kiven päälle kiipeäminen tarjoavat erilaisen haasteen motoriselle kehitykselle kuin liukumäen laskeminen päiväkodin pihassa ja kävely tasaisilla alustoilla. Tutkimusten mukaan leikkiminen luonnonmukaisessa ympäristössä lisää keskittymiskykyä ja oppimismotivaatiota. Jopa lapsen kognitiiviset taidot ja havainnointikyky voivat parantua. Monipuoliset ympäristöt mahdollistavat erilaisten havaintojen tekemisen ja mielenkiintoisten tutkimuskohteiden löytämisen. Lapsen luontainen mielenkiinto oppia ja tutkia uusia asioita edistää psyykkistä kehitystä. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.)

5.2 Ympäristökasvatusmenetelmiä

Ympäristökasvatuksen järjestämisen tueksi on kehitetty erilaisia menetelmiä. Esittelen lyhyesti seuraavaksi niistä muutaman, joita on käytetty varhaiskasvatuksessa. Case Forrest -pedagogiikka (nykyisin Desing -suuntautunut pedagogiikka) korostaa autenttisissa ympäristöissä tapahtuvaa oppimista. Sitä on kehittänyt Suomessa Joensuun yliopiston professori Jorma Enkenberg yhteistyössä Metsäyhdistyksen ja METKA -työryhmän kanssa. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.) Tarkoituksena oli kehittää oppimismenetelmää, joka innostaisi lapsia ja nuoria oppimaan enemmän kuin luokkahuoneissa istuminen. Oppimisympäristö haluttiin laajentaa luokkahuoneiden ulkopuolelle ja lisätä oppilaitosten ja muiden organisaatioiden välistä yhteistyötä. (Enkenberg – Liljeström – Vartiainen n.d.)

Case Forest -pedagogiikassa oppiminen tapahtuu aistimalla, havainnoimalla ja tutkimalla jotakin ajankohtaista ongelmaa. Tutkimustehtävät nousevat lapsia kiinnostavista aiheista ja heidän esittämistään kysymyksistä. Lapsi on näin aktiivisena toimijana

omassa oppimisprosessissaan ja osallisuuden kokemus mahdollistuu. Tavoitteena on, että lapset sisäistävät myös elinikäisen syvällisen oppimisen periaatteen. (Parikka-Nihti – Suomela 2014.)

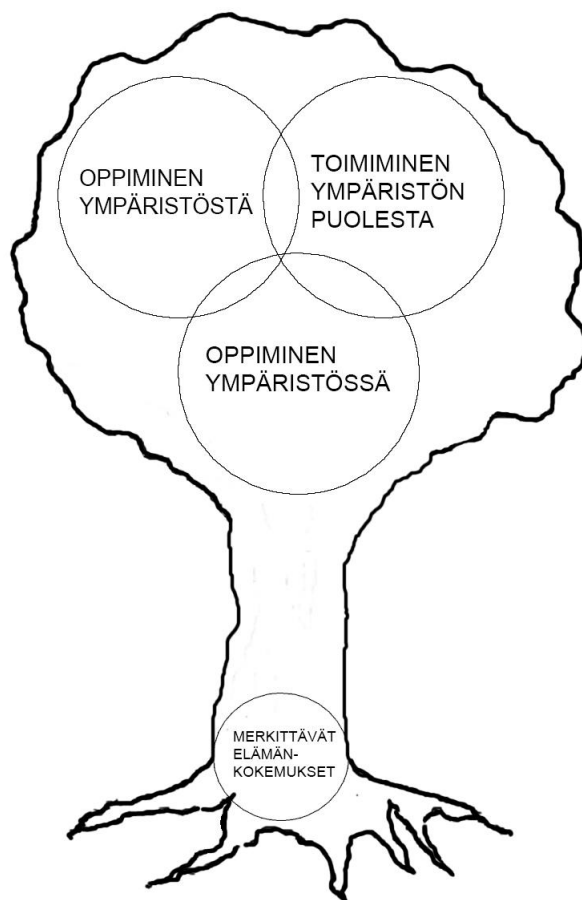
Toisena esimerkkinä esittelen metsämörri-toiminnan. Sen kehittämisen aloitti Ruotsissa vuonna 1957 Gösta Frohm. Hän oli huolestunut lasten huonoista ulkoilutottumuksista. Kaupungistumisen seurauksena lapset leikkivät pihoilla, kaduilla ja parkkipaikoilla. Frohm halusi saattaa lapsen leikkimään takaisin luontoon. Suomessa on ollut ruotsinkielistä metsämörri-toimintaa 1970 -luvulta lähtien. Vuonna 1992 Suomen Latu teki sopimuksen, joka antoi sille oikeuden kehittää toimintaa suomen kielellä. Metsämörri-toimintaa toteuttavat Suomen Ladun kouluttamat ohjaajat, joita on jo 12 000. Toimintaan osallistuu vuosittain kymmeniä tuhansia lapsia. (Suomen Latu n.d. a.)

Frohm halusi houkutella lapset luontoon leikkimään suunnittelemalla toimintaa, joka olisi mielenkiintoista ja lasten mielikuvitusta ruokkivaa. Hän kehitti Metsämörri -hahmon innostamaan lapset luontoon. Vuosien saatossa erilaisten satuhahmojen ympärille on kehitetty eri-ikäisille lapsille sopivaa toimintaa. Esimerkiksi 3-4 -vuotiaat lapset ovat Metsämyttyisiä, joille suunniteltu toiminta perustuu luonnon ihmettelyyn liikkuen ja leikkien. 5-8 -vuotiaat ovat Metsämörrejä. Heidän ajatellaan olevan tiedonhaluisia ja oppivan mielikuvituksellisten leikkien ja luonnon tutkimisen avulla. Metsämörriohjaajiksi koulutautuvat saavat mukaansa valmiin materiaalin, jota hyödyntää toiminnan suunnittelussa. (Suomen Latu n.d. a.)

Metsämörri-toiminnan pohjalta Ruotsissa kehitettiin 1980 -luvulla toimintaa, jossa metsämörri-toiminnan periaatteet haluttiin tuoda päiväkotitoiminnan jokapäiväiseen arkeen. Suomeen toiminta rantautui vuonna 1999 ja sai nimekseen Luonnossa kotonaan -pedagogiikka. Luonnossa kotonaan -toiminnassa periaatteena on päivittäinen ulkoilu säällä kuin säällä ja retkeily lähiluontoon useita kertoja viikossa. Toiminnassa halutaan korostaa leikkimistä, luonnossa liikkumista, kiireetöntä yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. Lapsen osallisuus ja kestävä elämäntapa nähdään toimintaa ohjaavina arvoina, joiden tulee näkyä myös arjessa. (Suomen Latu n.d. b.)

5.3 Palmerin puumalli

Esittelen tässä kappaleessa yhden viitatuimmista malleista ympäristökasvatuksen hahmottamisessa, Joy A. Palmerin kehittämän puumallin. Tässä teoreettisessa mallissa on esitetty tiivistetysti ympäristökasvatuksen valtava monitahoisuus, joten se sopii hyvin ympäristökasvatuksen pohtimiseen varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Mallin pohjana on käytetty monia aikaisempia tutkimuksia ja kokoavia teoreettisia esityksiä. (Raittila 2011.) Käytän mallia opinnäytetyössäni jäsentämään haastatteluista saamiani vastauksia. Muita ympäristökasvatusta jäsentäviä malleja ovat esimerkiksi Sanna Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli sekä Eila Jerosen ja Marjatta Kaikkosen talomalli (Nukari 2014).

Kuvio 1. Palmerin puumalli Cantellia ja Koskista (2014) mukaillen.

Palmerin mallissa puun juuret kuvaavat oppijan merkittäviä elämän kokemuksia, jotka luovat ympäristökasvatuksen pohjan (Cantell – Koskinen 2004). Tämä pohjautuu tutkimuksille, joissa on selvitetty ympäristön suojeluun osallistuvien ihmisten elämänhistori-

asta tekijöitä, jotka ovat edesauttaneet ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamista. Tutkimuksissa on todettu, että ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamista edistää lapsuuden rikkaat ympäristökokemukset. Lisäksi elämän tapaan kasvamiseen vaikuttaa perheen antama malli ja lapsuuden aikaiset roolimallit. (Raittila 2011.)

Puumallissa oksat haarautuvat kolmeen pääoksaan, jotka kuvaavat ympäristökasvatuksen eri ulottuvuuksia. Ympäristökasvatuksen tulisi tapahtua näillä kolmella osa-alueella, joita ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. (Cantell – Koskinen 2004.) Kaikki nämä ulottuvuudet ovat kasvatuksen kannalta yhtä tärkeitä. Niitä käytännössä ole aina mahdollista erottaa toisistaan vaan ne kietoutuvat osittain yhteen. Malli auttaa kuitenkin kuvaamaan ympäristökasvatuksen erilaisia sisältöjä. (Raittila 2011.)

Ensimmäisellä oksalla olevaan oppimiseen ympäristössä liittyy vahvasti kokemuksellisuuteen ja elämyksellisyyteen. Lisäksi siihen liittyy esteettinen painotus. (Cantell – Koskinen 2004.) Kokemuksellisuus ja elämyksellisyys ovat peruslähtökohtia myös yleisesti suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Oppiminen erilaisissa ympäristöissä tarkoittaa sitä, että lasten kanssa olisi hyvä päästä päiväkotiympäristön lisäksi myös mahdollisimman monissa muissa erilaisissa ympäristöissä. Tutustuminen erilaisiin ympäristöihin edistää niiden arvostamista ja sitä kautta ympäristöystävälliseen elämäntapaan kasvamista. (Raittila 2011.)

Oppimisella ympäristöstä tarkoitetaan ympäristön tutkimista ja tiedon hankkimista ympäristöstä. Tämä näkökulma on perinteisesti painottunut ympäristökasvatuksessa. Luonnon ympäristön lisäksi on mahdollista tutkia myös esimerkiksi ihmisen rakentamaa kaupunki ympäristöä. Voidaan esimerkiksi laskea kuinka monta autoa kulkee päiväkodin ohi tietynajan sisällä. Ympäristöstä oppimisen tavoitteena voidaan pitää tietoisuuden mukanaan tuomaa huolta ympäristöstä, joka saa ihmisen toimimaan ympäristön puolesta. (Raittila 2011.)

Viimeisellä kolmannella oksalla on toimiminen ympäristön puolesta. Tässä korostuu arvokasvatuksellinen näkökulma (Cantell – Koskinen 2004). Kun päiväkotiryhmään onnistutaan luomaan kunnioittava, oikeuden mukainen ja yhteisöllinen ilmapiiri, voivat lapset kokea olevansa osallisia ryhmässään. Jos ihmiset pääsevät alusta lähtien vaikuttamaan ympäristöönsä koskeviin asioihin, toimivat he todennäköisemmin ympäristöasioiden puolesta myös myöhemmin elämässään. Kasvattajien tulee myös itse toimia opettamiensa

arvojen mukaisesti, jotta lapset saavat konkreettisia kokemuksia siitä, miten voivat toimia elämässään ympäristön hyväksi. (Raittila 2011.)

Parikka- Nihti ja Suomela (2014) kirjoittavat, että tutkimuksissa on viimeaikoina nostettu esiin yhteys ympäristövastuullisuuden ja osallisuuden, voimaantumisen ja yhteenkuuluvuuden välillä. Puumallia voisi heidän mukaansa täydentää sanoilla osallisuus, yhteenkuuluvuus ja ymmärrys, jotka sijoittuisivat kuvan alle ympäristökasvatukseen liittyväksi perustaksi. He tuovat lisäksi esille, että varhaislapsuuden ympäristökasvatuksessa korostuvat oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta, vaikkakin toteavat ympäristössä toimimisen lisäävän lapsen halua oppia ympäristöstä.

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Tutkimuskysymys

Toteutin opinnäytetyöni laadullisena tutkimuksena varhaiskasvatuksen parissa. Opinnäytetyössäni kiinnostuksen kohteena on ympäristökasvatuksen toteuttaminen lastentarhanopettajien näkökulmasta. Haastattelin neljää lastentarhanopettajan tehtävissä toimivaa kasvattajaa, jotka työskentelevät 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmässä.

Tavoitteenani oli selvittää, miten kasvattajat toteuttavat ympäristökasvatusta 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmissä. Lisäksi halusin selvittää, millaisia haasteita kasvattajat mahdollisesti kohtaavat ympäristökasvatuksen toteuttamisessa ja millaiseksi he kokevat ympäristökasvatukseen liittyvän osaamisensa.

6.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelu on yksi käytetyimpiä tapoja kerätä tietoa. Siinä haastattelija ja haastateltava tai haastattelija ja haastateltavat keskustelevat keskenään. Haastatteluja toteutetaan sekä strukturoidusti että ilman suurempaa järjestelmällisyyttä. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.)

Toteutin opinnäytetyöni aineiston keräämisen teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu ei etene valmiiden suljettujen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen avulla vaan keskustelua ohjaavat haastattelijan ennalta valitsemat teemat (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Valitsin tämän metodin, jotta saisin kerättyä tutkimukseeni mahdollisimman paljon vapaasta keskustelusta nousevaa informaatiota. Uskoin, että minulla on mahdollista haastattelun avulla saada lastentarhanopettajilta laajempia ja monipuolisempia vastauksia kuin esimerkiksi kyselylomakkeen avulla.

6.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelin neljää Hyvinkään kaupungilla lastentarhanopettajan tehtävässä työskentelevää kasvattajaa. Kaikki haastateltavat työskentelivät 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmässä. Haastateltavat valikoituivat heidän oman kiinnostuksensa perusteella. Kaikille Hyvinkään kaupungilla 3-5 -vuotiaiden ryhmässä lastentarhanopettajana työskenteleville tarjottiin mahdollisuutta osallistua haastatteluun. Heille tiedon osallistumismahdollisuudesta välitti puolestani Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksen ympäristövastaava. Osallistuminen haastatteluun oli haastateltaville vapaaehtoista. Ennen haastattelujen aloittamista hain Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksesta tutkimuslupaa, joka myönnettiin.

Haastateltavat saivat ennen haastattelua teemarungon (Liite 1) sähköpostitse, jotta he saattoivat valmistautua haastatteluun etukäteen pohtimalla valmiiksi itsekseen haastattelun teemoja. Teemoja olivat koulutus- ja työhistoria, ympäristökasvatus käsitteenä, ympäristökasvatus haastateltavan ryhmässä sekä haasteet ja osaaminen ympäristökasvatuksen järjestämisessä. Haastattelun alussa kaikilta haastateltavilta pyydettiin lupa haastattelun nauhoittamiseen ja heille kerrottiin haastattelun ja opinnäytetyön tarkoituksesta. Heille kerrottiin myös, ettei valmistuneesta opinnäytetyössä kerrota, mistä yksiköistä haastatellut työntekijät ovat eikä tekstistä voi päätellä yksittäisen työntekijän ajatuksia ja mielipiteitä.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina haastateltavien työpaikoilla. Ryhmähaastattelu tästä aiheesta olisi voinut aiheuttaa kilpailuasetelman lastentarhanopettajien välille. He saattaisivat vääristellä ryhmässään järjestettyä ympäristökasvatusta näyttääkseen muiden lastentarhanopettajien silmissä pätevämmiltä. Yksilöhaastattelussa tällaisen tilanteen syntymisen riski on pienempi. Yhden henkilön haastattelu kesti kokonaisuudessaan kahdestakymmenestä minuutista puoleen tuntiin.

Toteutin haastattelut kasvattajien työpaikoilla heidän valitsemassaan tilassa. Äänitin haastattelut nauhurilla ja litteroin nauhoituksen avulla haastattelut. Säilytän tutkimusaineistoani huolellisesti kohtuullisen ajan ja pidän huolta siitä, ettei haastateltavia voi tunnistaa tekemästani aineiston analyysistä. Hävitän tutkimusaineiston, kun sitä ei enää tarvita. En myöskään mainitse opinnäytetyössäni tai sen julkistamistilaisuudessa päiväkojeja, joissa haastateltavat työskentelevät.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Kun olin kerännyt tutkimusmateriaalini haastattelemalla lastentarhanopettajia ja litteroinut haastattelut, aloitin aineiston analysoimisen. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tiettyä kaavaa tai mallia, jolla aineistoa analysoidaan vaan siihen sisältyy aina kokeilua ja hakemista. Analyysi tarkoittaa aineiston huolellista lukemista, tekstimateriaalin järjestelyä, sisällön erittelyä, jäsentämistä ja pohtimista. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.)

Analyysi voi sisältää aineiston luokittelua erilaisten teemojen tai aiheiden mukaan (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006). Luokittelin saamaani aineistoa edellä esittelemäni Palmerin puumallin mukaan. Sen avulla erittelin lastentarhanopettajien toteuttamaa ympäristökasvatusta kolmeen eri luokkaan, joita ovat oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Palmerin malli on laajasti tunnettu ja viitattu. Sen käyttäminen analyysin apuna auttaa hahmottamaan haastattelu tutkimukseni tuloksia niin aiheeseen vasta tutustumassa oleville kuin aiheeseen jo perehtyneille. Lisäksi se sitoo tulokset ympäristökasvatuksen teoriaan.

7 Tulokset

Haastattelun alussa pyysin kasvattajia kertomaan lyhyesti koulutuksestaan ja työhistoriastaan varhaiskasvatuksessa sekä ryhmästä, jossa työskentelevät. Kaikki kasvattajista olivat tehneet jo yli kymmenen vuotta kestäneen uran Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksessa. Tällä hetkellä he kaikki työskentelivät 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmässä lastentarhanopettajan tehtävässä. Pyysin heitä lyhyesti määrittelemään myös ympäristökasvatus -käsitteen, jotta tiesin puhuvamme samasta asiasta. Seuraavaksi pyysin kasvattajia kertomaan, millaista ympäristökasvatusta he ryhmässään toteuttavat.

7.1 Ympäristökasvatuksen järjestäminen päiväkotiryhmissä

Kaikki haastateltavat kertoivat toteuttavansa lapsiryhmässään ympäristökasvatusta. He nostivat kaikki ensimmäisenä tai ensimmäisten joukossa esiin esimerkkinä ryhmässään toteutettavasta ympäristökasvatuksesta retket lähimetsään. Retkiä tehdään ryhmissä yleensä kerran tai kaksi viikossa. Yhdessä ryhmässä retkeillään luonnossa lastentarhanopettajan mukaan lähes päivittäin. Retkillä ohjelmassa on sekä kasvattajien ohjaamaa toimintaa että vapaata leikkiä.

H4: ” Mehän käytetään paljon tota metsää ja siellä meil on tota myöski se kota tossa – toisella puolella, missä me käydään niinkun kodalla.”

H2: ”Sit meil on aina vapaata leikkiä, koska se on niiku ehdoton. Mun mielestä aina pitää olla vapaata leikkiä. Ja sit meil on millon minkäkin laisia tuokioita.”

Retkillä lasten kanssa tutustutaan ympäristöön tutkimalla ja havainnoimalla. Lastentarhanopettajat kertoivat, että lasten karkea motoriset taidot kehittyvät retkillä, kun liikutaan epätasaisessa maastossa. Lastentarhanopettajat toivat esille, että luonnossa voi tehdä lasten kanssa monipuolisesti erilaisia asioita. He kertoivat, harjoittavansa lasten kanssa matemaattisia taitoja esimerkiksi keräämällä ja laskemalla erilaisia luonnosta löytyviä materiaaleja tai vertailemalla niiden kokoja. Kirjoittamista harjoitellaan luonnossa lasten kanssa esimerkiksi kirjoittamalla omaa nimeä tikulla hiekkaan. Ryhmät olivat myös musisoineet metsäretkillä laulaen ja käyttäen luonnonmateriaaleja rytmisoittimina sekä tehneet ympäristötilaidetta. Lastentarhanopettajat kertoivat myös teettävänsä lapsilla tehtäviä, joissa käytetään hyödyksi monipuolisesti eri aisteja.

H1: "Ja sitten tota paljon erilaisii tukimus, havainnointi tehtäviä, mistä he on tosi tosi innostuneita ja ylpeitä."

H4: "Siel voi laulaa. -- Rytmisoittimet löytyy hyvin sieltä metsästä."

H2: "Viimeks meil oli, et vähän aisteja hyödynnettiin --. Kerättiin ruskeen sävysiä luontomateriaaleja vähän ja harmaan sävysiä --. Ja sit meillä oli sellasta, mennää vähä niiku. Jokaisella on siel sellanen oma puu, ni oman puun luo ja sit pistetään silmät kiinni ja kerätään muistiin niiku vaikka sormiin tai vaikka ääniä tai jotain vastaavaa."

Yksi lastentarhanopettajista nosti esiin myös rakennetun ympäristön ympäristökasvatuksen kohteena. He ovat käyneet lasten kanssa tutustumassa lähialueella muun muassa kirjastoon sekä käyneet viemässä postia kirjelaatikolle. Lastentarhanopettaja harmitteli, ettei nykyään riitä rahaa siihen, että lapsia voisi viedä esimerkiksi teatteriin tai konsertteihin.

H2: " -- me ollaan just tutustuttu tähän mejän lähiympäristön näihin. Niinku nyt just kirjastoon tai johonki muuhun. Ja nytte -- tehdään noi joulukortit ja kaikki tuo osote tiedot ja sitte me kävellään viemään se postilaatikolle."

Haastateltavat toivat esiin, että luonnosta ja ympäristöstä oppiminen tapahtuu retkillä aidossa ympäristössä luonnollisesti kuin itsestään. Varsinkin pienempien lasten kohdalla he kokivat toimimattomammaksi perinteisen tavan istuttaa lapset sisällä paikalleen ja luennoida esimerkiksi eri eläimistä. Aidossa ympäristössä on mahdollista vaikka seurata oravan puuhia ja ihmetellä sen talvella vaaleaksi muuttunutta turkkia. Ulkona oravalle on mahdollista myös kerätä vähän käpyjä kiven päälle syötäväksi. Tutkimisen kohteena ryhmällä oli lähimetsän eläimet sekä niiden ravinto ja talvehtiminen. Sen lisäksi ryhmät tutustuivat esimerkiksi kasveihin, puihin ja sieniin.

H4: "Et riittää aika semmoset maalaistaidot itselläkin siihen. Et on orava ja orava vaihtaa turkin väriä ja miksi se vaihtaa ja tämmösiä. Niinku se tulee paljon paremmin siellä luonnossa, ku se, että sä istuttaisit lapsia pöydän ääressä."

H3: " -- se on nii helppo opettaa sitä ympäristökasvatusta ja semmosta, ku sä oot siellä läsnä. Ku se, että sä täällä sisällä selittäisit jotain, ni ei se mee silleen samallailla lapselle, ku tuolla paikan päällä."

Luonnon ympäristöstä oppiminen kietoutuu kasvattajien mukaan heidän ryhmissään erityisesti vuodenaikojen ympärille. Vuodenaikoihin liittyviä muutoksia ryhmässä seurataan havainnoimalla ja tutkimalla. Yksi lastentarhanopettajista kertoi, että heidän ryhmässään

hyödynnetään ympäristökasvatuksen järjestämisessä metsämörriohjaajan koulutuksesta saatua materiaalia, jossa toimintatuokioiden teemat sijoittuvat pitkälti vuodenaikojen ympärille.

H3: "Et meil on ihan määrätty sellaset aiheet aina siellä metsämörrissä, mitä me tutkitaan tai leikitään tai. Aina vuodenaikojen mukaan."

Lastentarhanopettajat kertovat pyrkivänsä ohjaamallaan toiminnalla kasvattamaan lapsia kunnioittamaan luontoa. Ryhmillä metsäretkiin liittyy kasvattajien mukaan tietyt metsäsäännöt, jotka kertovat lapsille, kuinka metsässä tulee käyttäytyä. Yksi haastateltavista kertoo, että he kertaavat yhdessä jokaisen metsäretken aluksi metsäsäännöt. Hän kertoo lasten muistavan säännöistä aina ensimmäisenä, että eläviä puita ei saa repiä.

H2: "No meil on ensin sellanen alkupiiri ja me käydään nopeasti läpi ne. -- Ne metsäsäännöt, et mitä metsässä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä ja ne me käydään joka kerta läpi."

Kaikki haastattelemani kasvattajat kertoivat, että heidän ryhmässään opetellaan yhdessä toimimaan ympäristön puolesta kierrättämällä. Lapset oppivat esimerkiksi, mihin käytetyt paperit ja pahvit lajitellaan, ja minne ruokailussa syntyneet biojätteet laitetaan. Useassa ryhmässä lapset pääsevät vuorotellet viemään roskat päiväkodin yhteiseen roskakatokseen. Kasvattajat kertoivat myös keskustelewansa lasten kanssa siitä, miksi kierrättäminen on tärkeää ja, minne päiväkodilta lähtevät roskat päätyvät. Kaikissa ryhmissä käytetään lisäksi paljon sekä kierrätys- että luonnonmateriaaleja hyväksi askarteluissa.

H1: "Kerätään paperit ja kartongit ja sit lähetään viemään niitä päiväkodin roskikseen ja ihmetellään, et ai tänneks ne tulee ja mitäs sitten kun laitetaan eteenpäin ja.. Et ihan sellasia arjen juttuja."

H2: "Ja tosiaan ne tietää, missä on mejän nää jutut ja sit me ollaa viel sovittu niin, et paperiroskikseen viedään ne paperit, mitä ei enää tarvita, mut sit sitä paperiroskista saa luvalla penkoa ja sit sieltä saa ottaa niitä jo kertaalleen roskikseen vietyjä askarteluihin niin paljon, ku haluaa."

Seuraavaan taulukkoon olen tiivistänyt edellä avaamiani lastentarhanopettajana työskentelevien kasvattajien esille tuomia tapoja toteuttaa ympäristökasvatusta ryhmässään. Olen jäsennellyt eri toteuttamistavat Palmerin puumallin mukaan kolmeen eri ryhmään: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta. Jokaisen teeman alla olen luetellut kasvattajien haastatteluissa esiin tuomat tavat toteuttaa ympäristökasvatusta.

Taulukko 1. Ympäristökasvatuksen toteuttaminen kasvattajien kertomana

Oppiminen ympäristössä	Oppiminen ympäristöstä	Toimiminen ympäristön puolesta
Retket lähimetsään <ul style="list-style-type: none"> - vapaa leikki - tutkimus - havainnointi - ryhmä tehtävät - aistit - musisointi - ympäristötaide - matematiikan ja äidinkielen sisältöalueet - karkea motoriiikka 	Vuoden aikojen seuraaminen luonnossa havainnoinnilla ja tutkimalla	Kierrätys yhdessä lasten kanssa
	Metsän eläimet <ul style="list-style-type: none"> - ravinto - talvehtiminen 	Luonnon kunnioittaminen <ul style="list-style-type: none"> - metsäsäännöt - yhteinen keskustelu ihmisen toiminnan vaikutuksesta ympäristöön
Retket rakennettuun ympäristöön <ul style="list-style-type: none"> - kirjasto - posti - teatteri 	Lähiympäristön kasvit, puut ja sienet	Kierrätysmateriaalien ja luonnonmateriaalien käyttäminen askartelussa

7.2 Haasteet ja osaaminen ympäristökasvatuksen järjestämisessä

Viimeisenä teemana keskustelimme haastatteluissa haasteista ympäristökasvatuksen järjestämisessä. Haastattelemani kasvattajat toivat haastatteluissa esiin, että haasteet ympäristökasvatuksen järjestämisessä johtuvat useimmiten kasvattajan omasta asenteesta. Kun motivaatiota löytyy, jaksaa kasvattaja hankkia tarvittavaa tietoa ympäristökasvatuksen järjestämiseksi. Useampi haastatelluista toi esiin, että haasteita voi tulla, mikäli kaikki ryhmän kasvattajat eivät ole yhtä mieltä ympäristökasvatuksen tarpeellisuudesta. Eräs haastatelluista kertoi tilanteesta, jossa yksi ryhmän kasvattajista lyttää ajatuksen retkestä kirjastoon satutuokioon, koska osaahan hän itsekkin lukea lapsille. Tämä kasvattaja ei ollut haastatellun mielestä sisäistänyt muiden ajatusta siitä, että retki päiväkodin lähiympäristöön oli itsessään tärkeä.

H4: ”Se on ihmisillä asennekysymys. Ei se oo niiku.. Ei se oo vaikeeta. Ihan samoja asioita jokainen tekee siellä niiku kotonakin, mitä voi tehdä siite ihan niiku täällä. Ja lapset vaan tykkää semmosist asioista, et otetaan heidät käyttöön.”

H2: ”Ja siite se, että jos ryhmässä kaikki on samanhenkisiä, aikuiset, onnistuu paremmin.”

Kasvattajat kokivat, että heidän omassa työympäristössään ei tällä hetkellä ollut juuri-kaan tekijöitä, jotka asettaisivat suuria haasteita ympäristökasvatuksen järjestämiselle. He toivat esiin pitävänsä ympäristökasvatusta tärkeänä osana päiväkodin kasvatustoimintaa ja olevansa motivoituneita etsimään itsenäisesti uutta materiaalia toiminnan suunnitteluun. Ideoita kasvattajat saivat koulutuksista, vaihtamalla ajatuksia muiden kasvattajien kanssa, perehtymällä kirjallisuuteen ja etsimällä erilaisilta internetsivustoilta. Lisäksi muutama kasvattajista nosti esiin, että päiväkodin sijainti luonnon lähellä edesauttaa ympäristökasvatuksen toteuttamista. Kaikki haastattelemani kasvattajat työskentelivät päiväkodissa, jonka läheisyydessä on retkeilyyn sopiva metsä.

H1: ”Et kyllä sitä ihan omasta mielenkiinnosta. Ihan niikun lapsillaki, että ku on motivoitunu niin kyllä sitä niiku oppii ja jaksaa hankkii tietoa ja kysellä toisilta vinkkejä ja jakaa kokemuksia. Aika vähän on sit taas niiku sellasii järjestettyjä koulutuksia.”

Yksi haastatelluista pohti, että jotkut käytännön asiat voivat toisinaan asettaa haasteita ympäristökasvatuksen järjestämiselle. Esimerkiksi työntekijöiden sairastumiset voivat perua tai siirtää suunnitellun retken lähimetsään, kun turvallisuusmääräykset määrittelevät kuinka monen lapsen kanssa yksi kasvattaja voi metsäretkelle lähteä. Myös ajan puute voi hänen mukaansa vaikuttaa siihen, että ei ole mahdollisuutta suunnitella laadukasta toimintaa. Toisaalta hän tuo esiin, että lähiluontoon mentäessä ei välttämättä tarvitse tehdä suuria valmisteluja. Metsässä voidaan järjestää toimintaa käyttämällä hyödyksi sieltä valmiiksi löytyviä välineitä, kuten kiviä ja oksia.

H2: ” -- jos on kohdallaan, ni ei pahemmin oo haasteita, et se on omien korvien välissä niiku nyt lähes tulkoon kaikki muukin, mutta tietysti ne käytännön asiat. On joku flunssakausi, että meiltä sattuu olee paljon pois porukkaa niiku siin on ne turvallisuus määräykset.”

Kaikilla haastattelemistani kasvattajista oli erilainen koulutustausta. Kaksi heistä oli lastentarhanopettajia ja kaksi toimi lastentarhanopettajan tehtävissä epäpätevänä. Kaikki olivat valmistuneet yli kymmenen vuotta sitten. Osa haastatelluista kertoi, että heidän koulutuksensa oli sisältänyt joitakin ympäristökasvatukseen liittyviä teemoja. Muut kokivat, että heidän koulutuksessaan ei käsitelty ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatuksen järjestämiseen tarvittavat tiedot ja taidot olivat kertyneet heille kollegojen kanssa tietoa keskustelemalla ja tietoa jakamalla, tutustumalla itsenäisesti aiheeseen sekä erilaisissa koulutuksissa.

Kaikki haastatelluista kertovat saaneensa joko lisäkoulutusta tai ohjeistusta ja neuvoja kaupungilta ympäristökasvatuksen järjestämiseen. Yksi kasvattajista kertoo päässeensä noin neljän vuoden välein ympäristöaiheiseen koulutukseen ja toinen käyneensä metsämörriohjaajan koulutuksen. Kolme haastatelluista kertoo, että osallistuisi mielellään lisäkoulutukseen. He toivovat erityisesti erilaisia käytännön vinkkejä toimintaan eri-ikäisten lasten kanssa. Ympäristökasvatukseen liittyvää teoreettista koulutusta he eivät sen sijaan kaipaa. Yksi haastatelluista kasvattajista oli tyytyväinen osaamiseensa tällä hetkellä eikä kokenut tarvetta lisäkoulutukselle.

H2: ”Mut et mä oon tosi mielissäni, et aina välillä on jotain koulutuksia, et mun mielestä se oli tosi hyvä koulutus, ku mä pääsin sinne ympäristöjuttuun. Et sieltä tulee taas uudenlaisia vinkkejä, mitä sä voit soveltaa – .”

H3: ” -- se vois olla ihan kivaki se, että sais niiku lisäkoulutustaki semmosta.”

H1: ”No aina sellaset käytännön vinkit, että ei niinkään sieltä tausta teorioista tai tälläsistä, et sit aina ne, mitä käytännössä voi minkäkin ikästen lasten kanssa tehdä. Et omat aivot ei aina välttämättä niiku loksahda sillä lailla eteenpäin. Ja sitte, että että voi jakaa kokemuksia sitte muille -- se on kans tosi tärkeätä.”

8 Johtopäätökset

Palmerin puumallin mukaan monipuolinen ympäristökasvatus sisältää kolme osa-aluetta, joita ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta. Nämä osa-alueet risteävät osittain keskenään ja niitä on mahdollista toteuttaa samanaikaisesti (Cantell – Koskinen 2004). Kaikki haastattelemani kasvattajat järjestävät ryhmälleen ympäristökasvatusta. He korostivat haastatteluissa erityisesti kasvatustoimintaa luonnossa. Kaikki haastatellut toivat kuitenkin esiin toteuttamiaan ympäristökasvatuksen sisältöjä kaikista Palmerin puumallissaan määrittelemistä ympäristökasvatuksen osa-alueista. Ympäristökasvatus on haastattelemini kasvattajien ryhmissä monipuolista ja säännöllistä. Säännöllisyys näyttäytyy erityisesti metsään tehtävien retkien säännöllisenä toistuvana rytminä. Yleensä näitä retkiä järjestettiin ryhmissä kerran tai kaksi viikossa yhdessä muiden kasvattajien kanssa sovitun rytmin mukaan.

Yksi Case Forest -pedagogiikan periaatteista on oppiminen autenttisissa ympäristöissä aistimalla, havainnoimalla ja tutkimalla (Parikka-Nihti – Suomela 2014). Kasvattajat kertoivat haastatteluissa, että oppiminen ympäristöstä luonnistui vaivattomammin ja luonnollisemmin aidossa luonnonympäristössä kuin sisällä istuessa. Luonnossa ympäristön ilmiöitä on mahdollista havainnoida ja tutkia lasten kanssa käytännössä. Kasvattajat kertoivat havainnoinnin ja tutkimisen liittyvän erityisesti vuodenaikoihin ja niiden mukanaan tuomiin muutoksiin ympäristössä. Lasten omat henkilökohtaiset luontokokemukset ovat vahvassa yhteydessä käsitteellisen ymmärryksen ja arvojen kehityksessä (Parikka-Nihti – Suomela 2014).

Ympäristökasvatukseen sisältyy luonnonympäristöjen lisäksi rakennettuun ympäristöön tutustuminen (Raittila 2011). Vain osa haastatelluista toi haastattelussa esille rakennetut ympäristöt toteuttamansa ympäristökasvatuksen sisältönä. Lisäksi yksi haastatelluista totesi, että erilaisten vierailujen järjestämiseen ei enää tunnu löytyvän rahaa samalla tavalla kuin joskus aiemmin. Lapsia ei siis välttämättä kasvattajien halusta huolimatta ole mahdollista viedä esimerkiksi teatteriin tai konserttiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) määritellyt lapselle ominaiset tavat toimia tulevat haastattelujen perusteella huomioiduiksi monipuolisesti kasvattajien suunnittelemassa ympäristökasvatuksessa. He kertoivat hyödyntävänsä luonnonympäristöä

monipuolisesti ympäristökasvatukseen liittyvät tutkimisen ja havainnoinnin lisäksi myös muiden varhaiskasvatuksen sisältöjen opettamisessa. Ryhmissä muun muassa laulettiin, soitettiin, laskettiin, vertailtiin ja harjoiteltiin kirjoittamista luonnossa luonnon materiaaleja hyväksi käyttäen. Ohjatun toiminnan lisäksi kasvattajat pitivät tärkeänä, että lapsilla oli mahdollisuus luonnossa myös vapaaseen leikkiin.

Lapset oppivat muita havainnoimalla mallista tapoja ja asenteita. Kasvattajien tulee päiväkodin arjessa näyttää esimerkkiä ympäristövastuullisesta toiminnasta esimerkiksi kierättämällä. (Raittila 2011.) Haastattelemani kasvattajat pitivät ympäristökasvatusta tärkeänä osana varhaiskasvatustoimintaa. He kertoivat nauttivansa luonnossa toimimisesta lasten kanssa. He pyrkivät siirtämään ympäristövastuullisia asenteita ryhmänsä lapsille keskustelemalla näiden kanssa metsäsääntöjen kautta luonnonkohtelusta ja kierättämällä yhdessä lasten kanssa. He kertoivat myös käyttävänsä suunnittelemissaan askarteluissa paljon kierrätys- ja luonnonmateriaaleja.

Haastattelemani kasvattajat eivät tällä hetkellä kokeneet haasteita ympäristökasvatuksen järjestämisessä, sillä kaikki ryhmän kasvattajat olivat kiinnostuneita ympäristökasvatuksesta ja heidän työpaikkojensa läheisyydessä sijaitsi retkeilyyn sopiva metsä. Haastatteluissa he kuitenkin toivat esiin mahdollisia haasteita, joita muissa ryhmissä saatetaan kohdata, kuten ryhmän kasvattajien erimielisyydet ympäristökasvatuksen tarpeellisuudesta.

Haastatteluista tuli ilmi, että haastatellut eivät olleet saaneet koulutuksestaan tarpeeksi hyviä tietoja ja taitoja ympäristökasvatuksen järjestämiseen. He ovat kuitenkin olleet motivoituneita ympäristökasvatuksen järjestämiseen, joten he ovat itsenäisesti opiskelemalla ja kollegoiden kanssa tietoja vaihtamalla kerryttäneet osaamistaan ympäristökasvatuksesta. Lisäksi he olivat päässeet osallistumaan erilaisiin ympäristökasvatukseen liittyviin koulutuksiin, esimerkiksi metsämörriohjaajan -koulutukseen ja saaneet tietoa ja ohjeistusta Hyvinkään kaupungin kautta. Kolme neljästä haastattelemastani kasvattajasta ottaisi kuitenkin mielellään vastaan lisäkoulutusta ympäristökasvatuksesta. He kaipasivat erityisesti käytännön vinkkejä toiminnan järjestämisestä eri-ikäisille lapsille.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia Hyvinkään kaupungilla työskentelevien lastentarhanopettajien toteuttamaa ympäristökasvatusta 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmissä. Lisäksi halusin selvittää, kohtaavatko he työssään haasteita, jotka estävät tai vaikeuttavat ympäristökasvatuksen toteuttamista. Tulosten oli tarkoitus antaa yhteistyökumppanille tietoa heidän päiväkodeissaan toteutettavasta ympäristökasvatuksesta sekä kasvattajien kokemista haasteista ja ajatuksista ympäristökasvatusosaamiseensa liittyen. Lisäksi tulosten oli tarkoitus antaa varhaiskasvatusta opiskeleville sekä jo työelämässä oleville kasvattajille esimerkkejä ympäristökasvatuksen toteuttamisesta.

Yhteistyökumppanin löytäminen opinnäytetyöhöni sujui vaivattomasti. Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksessa aiheeni nähtiin mielenkiintoisena ja sain varhaiskasvatuksen ympäristövastaavalta apua haastateltavien lastentarhanopettajien löytämisessä. Lopulta vapaaehtoisiksi haastateltaviksi ilmoittautui neljä kasvattajaa, joka oli hieman vähemmän kuin olin alun perin toivonut. Pidin kuitenkin tärkeänä, että haastateltavat osallistuvat haastatteluun vapaaehtoisesti.

Sain haastattelemiltani kasvattajilta kuitenkin tarpeeksi laajat vastaukset analyysin tekemiseksi. Huomasin näiden neljän haastattelun aikana kasvattajien kertomuksissa monia yhtäläisyyksiä ja toistuvia teemoja, joten yhteenvedon tekeminen näiden neljän kasvattajan ryhmässään toteuttamasta ympäristökasvatuksesta tuntui mielekkäältä. Haastatteluiden analysoinnissa nousseiden yhtäläisyyksien lisäksi haastatteluista nousi esille myös joitakin eroja. Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, millaista ympäristökasvatusta haastateltujen kasvattajien ryhmissä toteutetaan.

Olen tyytyväinen suurimpaan osaan opinnäytetyöprosessin aikana tekemistäni valinnoista. Jälkikäteen ajateltuna toivoisin, että olisin etsinyt taustatietoa ja tutkimuksia ympäristökasvatukseen liittyen enemmän myös muilla kielillä. Suomi on väestömäärältään pieni valtio, joten täältä ei luonnollisesti löydy laajasti tutkimusta kaikista varhaiskasvatuksen aihealueista. Olisin lisäksi voinut yrittää saada haastateltavia myös muilla keinoilla, jotta olisin saanut heitä toivomani määrän.

Opinnäytetyöni tulokset yllättivät minut positiivisesti, sillä haastattelemini kasvattajien ryhmissä ympäristökasvatusta toteutettiin monipuolisesti ja säännöllisesti. Kehitysmahdollisuuksiakin on varmasti kuitenkin löydettävissä. Päiväkodeissa voitaisiin varmasti tehdä paljon lisää esimerkiksi ympäristön puolesta toimimisessa. Esimerkiksi lähi- ja luomuruuan lisäämisen mahdollisuutta päiväkotiruokailussa voisi pohtia. Tähän projektiin saataisiin myös lapset mukaan perustamalla kasvimaata päiväkodinpihaan. Kaikki haastatelluista kasvattajista eivät tuoneet esiin rakennettua ympäristöä kertoessaan toteuttamastaan ympäristökasvatuksesta. Myös rakennetun lähiympäristön siistinä pitäminen on meidän kaikkien kansalaisten vastuulla. Jo varhaiskasvatusikäisille lapsille tulee opettaa, ettei saa roskata tai rikkoa rakennettuakaan ympäristöä.

Positiivista tuloksissa oli myös, että kasvattajat eivät kokeneet kohtaavansa juurikaan haasteita ympäristökasvatuksen järjestämisessä. Huolestuttavaa oli puolestaan se, että heistä suurin osa kertoi, ettei heidän opinnoissaan oltu käsitelty ympäristökasvatukseen liittyviä teemoja. Kaikki kasvattajista olivat kuitenkin valmistuneet yli kymmenen vuotta sitten, joten on mahdollista, että tilanne on nykyään erilainen. He olivat kuitenkin saaneet erilaista lisäkoulutusta valmistumisensa jälkeen. Suurin osa kasvattajista kuitenkin osallistuisi mielellään vielä lisäkoulutukseen, jossa saisi konkreettisia vinkkejä eri-ikäisille lapsille soveltuvasta ympäristökasvatuksesta.

Kaikki haastattelemani kasvattajat työskentelivät päiväkodeissa, jotka olivat samantyyppisillä alueilla. Päiväkodit sijaitsivat suunnilleen yhtä kaukana kaupungin keskustasta ja niiden välittömässä läheisyydessä oli retkeilyyn soveltuva metsä. Lisäksi kasvattajat toivat esiin olevansa motivoituneita järjestämään ympäristökasvatusta ja nauttivansa lasten kanssa luonnossa olemisesta. Mikäli olisin saanut haastateltavakseni kasvattajia päiväkodeista, jotka sijaitsevat kaupunkimaisemmassa ympäristössä olisivat haastateltavien vastaukset saattaneet olla erilaisia. Myös haastattelemini kasvattajien motivoituneisuus ympäristökasvatuksen toteuttamiseen vaikuttaa varmasti heidän vastauksiinsa. En siis yleistäisi opinnäytetyöni tuloksia koko varhaiskasvatusta koskeviksi tai edes Hyvinkään 3-5 -vuotiaiden päiväkotiryhmien ympäristökasvatuksen tilasta kertoviksi. Haastattelemini kasvattajien ryhmissä voidaan kuitenkin katsoa järjestettävän tällä hetkellä monipuolista ja säännöllistä ympäristökasvatusta.

Tulevaisuudessa olisi hyvä tutkia ympäristökasvatuksen järjestämistä myös kaupunkimaisemmassa ympäristössä sijaitsevilla päiväkodeilla. Ympäristökasvatusaiheisilla tutkimuksilla olisi hyvä yrittää saavuttaa suurempi joukko kasvattajia, myös niitä, jotka

eivät mahdollisesti ole yhtä motivoituneita ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Aina-kin haastattelemani kasvattajat uskoivat, etteivät asiat ole yhtä hyvin ympäristökasvatuk-sen osalta kaikissa päiväkotiryhmissä. Ympäristökasvatuksen toteutumista voisi lisäksi tutkia vielä muun ikäisten lasten ryhmissä, erityisryhmissä ja muussa varhaiskasvatuk-sessa, kuten perhepäivähoidossa.

Olisi varmaankin hyvä myös kartoittaa, miten varhaiskasvattajien koulutuksessa tällä hetkellä käsitellään ympäristökasvatukseen liittyviä sisältöjä. Opinnäytetyöni tulosten pe-rusteella aiemmin koulutuksissa ei ole juurikaan käsitelty ympäristökasvatusta. Myös ympäristökasvatukseen tarjolla olevaa lisäkoulutusta voisi kartoittaa ja tarvittaessa ke-hittää kasvattajien toivomaa konkreettisiin vinkkeihin keskittyvää koulutusta, mikäli sel-laista ei ole tällä hetkellä tarpeeksi tarjolla.

Lähteet

Cantell, Hannele 2004. Johdanto. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 12-15.

Cantell, Hannele – Koskinen, Sanna 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 60-79.

Enkenberg, Jorma – Liljesröm, Anu – Vartiainen, Henriikka n.d. Johdanto Case Forest pedagogiikkaan. Verkkodokumentti. <frantic.s3.amazonaws.com/smy/2014/10/CF_teoreettinen_painoversio-2011.pdf>. Luettu 28.2.2016.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Hyvinkään kaupunki n.d. Varhaiskasvatus. Verkkodokumentti. <<http://www.hyvin-kaa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/>>. Luettu 11.1.2016.

Härkönen, Päivi 2016. Varhaiskasvatuksen ympäristövastaava. Hyvinkään kaupunki. Hyvinkää. Sähköpostihaastattelu 19.1.2016.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Nukari, Leena 2014. Ekopedagogiikka. Verkkodokumentti. Päivitetty 6.2.2014. <http://www.opetoppi.fi/uploads/1/9/0/1/19016713/leena_nukari_6.2.2014_ekopedagogiikka.pdf>. Luettu 31.1.2016.

Opetushallitus 2015. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita valmistellaan Opetushallituksessa. Verkkodokumentti. Päivitetty 9.9.2015. <http://www.oph.fi/ajankoh-taista/tiedotteet/101/0/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteita_valmistellaan_opetus-hallituksessa>. Luettu 7.2.2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d. Koulutus ja kestävä kehitys. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/keke/>>. Luettu 3.4.2015.

Our Common Future 1987. United Nations.

Parikkala-Nihti, Mari 2011. Pieniä Puroja. Kasvua kohti kestävä kehitys. Saarijärvi: Lasten keskus.

Parikka-Nihti, Mari – Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pramling Samuelsson, Ingrid – Kaga, Yoshie 2008. The contribution of early childhood education to a sustainable society. Pariisi: UNESCO.

Raittila, Raija 2011. Ympäristökavatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hurjala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 208-218.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkodokumentti. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali>>. Luettu 5.5.2015.

Suomen Latu n.d. a. Metsämörri. Verkkodokumentti. <www.suomenlatu.fi/ulkoilelasten-toiminta/metsamorri.html>. Luettu 25.2.2016.

Seomen Latu n.d. b. Luonnossa kotonaan. Verkkodokumentti. <<http://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan.html>>. Luettu 28.2.2016.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Suomen ympäristökasvatuksen seura ry n.d. Verkkodokumentti. <www.ymparistokasvatus.fi>. Luettu 2.4.2015.

Tani, Sirpa – Cantell, Hannele – Koskinen, Sanna – Nordström, Hanna – Wolff, Lili-Ann 2007. Kokonaisvaltaisuuden haaste – näkökulmia ympäristökasvatuksen kulttuuriseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen. Kasvatus 3. 199-211.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Verkkodokumentti. <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 6.5.2015.

VASU 2015. Varhaiskasvatussuunnitelma. Hyvinkään kaupunki. Varhaiskasvatuspalvelut.

Wolff, Lili-Ann 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 18-29.

YK-liitto n.d. Ekologinen kestävä kehitys. Verkkodokumentti. <<http://www.yk-liitto.fi/yk70v/ekologinen>>. Luettu 6.5.2015.

Haastatteluteemat

Tausta

- Koulutus
- Työhistoria varhaiskasvatuksessa
- Nykyinen päiväkotiryhmä

Ympäristökasvatus käsitteenä

Ympäristökasvatus ryhmässäsi

- Oppiminen ympäristöstä
- Oppiminen ympäristössä
- Toimiminen ympäristön puolesta

Haasteet ympäristökasvatuksen järjestämisessä

Ympäristökasvatukseen liittyvä osaaminen